

Türkiyat Mecmuası Journal of Turkology

Anma Yazısı | In Memoriam

🔓 Açık Erişim | Open Access

Türkoloji Koridorunda Bir Ordinaryüs ile Tek Başına Lisans Dersleri

Undergraduate Courses Alone with an Ordinarius in the Corridor of Turkology

Saim Sakaoğlu¹

¹ Emekli Öğretim Üyesi, Konya, Türkiye

Haziran 1959'un son günleri idi. Artık, Konya Lisesi'nin 83 kişilik tek Edebiyat Şubesinden mezun olmak üzere idik. O yılların uygulamasına göre lise son sınıf öğrencileri karne ortalamaları ne kadar yüksek olursa olsun bütün derslerden sınava girmek zorunda idiler. Sınavlar bitmişti, uzun bir bekleyiş dönemine girmiştik. Neredeyse bir metreye yaklaşan bizim sınıfın listesinin asılması an meselesi idi. Yönetimle arası iyi olan arkadaşlarımız el altından o kritik saati kulaklarımıza fısıldayıverdiler. Derken kapı görevlisi Hasan Amca'nın kulübesinin kocaman cam duvarına listemiz asılıverdi. Ortaokulu da aynı binada okuduğumuz için ilan şeklini biliyorduk. 83 adın bazılarının son sütunlarına kırmızı kalemle özel bir not düşülmüştü: **Başarılı**. Bu demektir ki önce diploma, sonra Ankara veya İstanbul'un yolları...

O dönemde ülkemizdeki üniversite sayısı yedi idi ve bunların da dört tanesi emekleme çağında idiler. İstanbul'daki iki (İstanbul ve İstanbul Teknik Üniversiteleri) ile Ankara'da bir (Ankara Üniversitesi) köklü üniversiteler idi. Öbür üniversitelerimizin açılış tarihleri 1950'li yılların ortalarından başlıyordu: Ege Üniversitesi ve Karadeniz Teknik Üniversitesinin açılış tarihleri kaynaklarda aynı günü gösteriyor: 20 Mayıs 1955... Orta Doğu Teknik Üniversitesi 15 Kasım 1956, Erzurum Atatürk Üniversitesi ise 07 Haziran 1957... Ama Konyalılar daha çok ilk üç üniversiteyi biliyor ve oralarda okumayı hayal ediyorlardı.

Doğrusunu söylemek gerekirse hangi okulu istediğimiz konusunda verilmiş bir kararımız yoktu. O dönemlerde her üniversite hatta her fakülte öğrenci alım sınavını kendileri yapıyordu. Bugün İstanbul Tıp Fakültesinin sınavına giren arkadaşımız gece otobüsüyle Ankara'ya geçiyor ve oradaki başka bir fakültenin sınavına giriyordu. Kayıtların son günü 01 Ekim 1959 Cuma... İzmir'den İstanbul'a inen beş altı Konyalı genç topluca İstanbul Hukuk Fakültesine kaydoluyoruz. Sınavsız mınavsız... Hazır form dilekçeyi dolduruyor, 15 kuruşluk damga pulunun yanına bir kuruşluk da hava pulunu yapıştırıp imzalayınca kaydınız yapıyor. Elbette istenilen belgeler çoktan hazırlanmıştı bile...

“ Atf | Citation: Sakaoğlu, Saim. "Undergraduate Courses Alone with an Ordinarius in the Corridor of Turkology". *Türkiyat Mecmuası-Journal of Turkology*, 35, Özel Sayı (2025): 8-16. <https://doi.org/10.26650/iuturkiyat.0002501>

© This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

© 2025. Sakaoğlu, S.

✉ Sorumlu Yazar | Corresponding author: Saim Sakaoğlu saimsakaoglu42@gmail.com

O yıllarda size yol gösterecek dershaneler yok, gazetelerin eğitim sayfaları yok, önceki yılların öğrencilerinden size yol gösterecek de yok. Anadolu söyleyişiyle *ıkbala kırk beş* deyip Hukuk Fakültesinin rozetini yakamıza takıyoruz (O dönemde üniversite öğrencileri ceket giyerlerdi de rozetin takılacağı bir yaka bulunurdu.)

Lise son sınıfta edebiyat derslerimizin haftalık ders saati altı idi: Edebiyat (dört saat, dil bilgisi dâhil), Türkçe Kompozisyon (iki). Dersimize giren hocamız ise, okuyucusu olduğumuz *Türk Dili* dergisinin sayfalarından tanıdığımız Cahit Öztelli... Bir kompozisyon dersimizde ileride nasıl bir eğitim almayı düşündüğümüzü sormuştu. Biz de satırlarımıza kitaplarla ilgilenmeyi, okunmayı bekleyen kitapları değerlendirmeyi yazmıştık. Bu görüşümüzün âhı tutmuş olmalı ki bizim hukuk aşkımız birkaç ay sonra hayal kırıklığına dönüşüvermişti. Meğer koca İstanbul Üniversitesinde adı Edebiyat olan bir fakülte, onun da adı Türk Dili ve Edebiyatı olan bir bölümü varmış!

Araya kocaman bir 27 Mayıs 1960 olayları giriverdi. Katılmadığım dersler, durdurulan eğitim, ailelerimizin merakları... O günlerin notlarını yayımlarsak kıyamet kopmayacak, biliyorum ama bazı köşede bucakta kalan olaylara bir mum ışığı kadar da ışık tutmuş olacağımıza inanıyoruz. Onlarca kitap yazılmıştı ama bizim bildiğimiz, gördüğümüz ve yaşadığımız olayları yazanına daha rastlayamadık. Çünkü o yıllarda ve daha sonraları anlatılanların veya yazılanların büyük bir bölümü taraflı idi. Eğriye eğri, doğruya doğru diyenine pek az rastlamıştık.

.....

Geldik 1960 Ekim'ine... Deneyimli bir öğrenci olarak bir daha kaydımızı yaptırıyoruz. Bu sefer doğru adres: İstanbul Üniversitesi. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü... O yıllarda hemen her vatandaşın cebinde birkaç tanesi bulundurulmuş on artı beş kuruşluk damga pulları ile bir kuruşluk hava pulunu devreye sokuverdik. Şans bu ya... Bu yıl Edebiyat Fakültesinin biri dışında (Coğrafya) bütün bölümleri sınavsız... Oh bee... Bir de bu yıl kaybının ardından sınavı kazanamamak var ya!

Sonradan da yenilerini yaşayacağımız açılışlar hep Kasım ayının ilk iş gününde oluyordu. Bu yılın Kasım'ı *salı* deyip yola çıkmıştı. Açılış bizim için o kadar önemli değildi. Bizim için Bölümümüzün bulunduğu kat hepsinden önemliydi. Hâlâ var mı, bilmiyoruz Ordu Caddesi'ne açılan ana giriş kapısından geçtikten sonra sağa dönerseniz oldukça fazla basamağı olan bir merdivenden sonra binaya giriyorsunuz. Sonradan vestiyer olduğunu öğrendiğimiz yerdeki bir görevliye bizim bölümün katını sorup öğrendik. Günümüzde katları gösteren işaretler var mı, bilmiyoruz.

Çık babam çık... İkinci kat, üçüncü kat ve Türk Dili ve Edebiyatı katı... Merdivenin tam karşısındaki koridor Tarih Bölümünün imiş, sonradan öğreneceğiz. Kalan tek koridor ise bizimki, Türk Dili ve Edebiyatı Koridoru.

Koridorun aydınlatılması elektrik ile... Doğal diyebileceğimiz gün ışığı ancak koridorun baş tarafında hissediliyor. Koridor pek kalabalık değil... İlerleyen yıllarda öğreneceğimiz üzere, bu koridorda dolaşanlarının da çoğu bizim gibi yeniler... Önceden arkadaşlıkları olanların sayısı pek az... Akrabasıyla gelen olabilir, üst sınıflardan bir tanıdığıyla gelenler olabilir.

Derken koridorun ortalarına doğru, sol duvarda asılı bir camlı pano... O yıllarda daha *pano* kelimesini de bilmiyoruz ya... Yaklaşıyoruz ve görüyoruz ki orada birtakım dosya kâğıdını hatırlatan ama daha küçük kağıtlar asılı... Fırsatını bulup yaklaşıncı bu kâğıtların her birinde bir hocanın programı yazılı... Genel bir program belki başka bir yere asılmış olabilir. Ne de olsa deneyimli üniversiteliyiz. Hemen yanımdaki deftere birinci sınıflara ait olduğunu kavrayabildiğimiz dersleri yazıyoruz. Ne tarih var, ne coğrafya... Felsefe de yok psikoloji de yok... İşte o ders adlarından bazıları: *Mukayeseli Dil Araştırmaları*, *Fonetik*, *Osmanlıca, XV. Asır Metinleri Üzerinde Çalışma*, *Edebiyat Tarihine Giriş*, *Edebiyat Tetkiklerine Giriş*, vb. Derslerine gireceğimiz hocalarımıza gelince... Vallahi o güzel insanların hiç birinin adıyla bir yakınlığımız yok... Hakkını yemeyelim,

onca adın arasında birini hatırlıyorum ama bilim insanı olarak değil siyasetçi olarak... *Fonetik* dersimize gelen hocamız Prof. Dr. Tahsin Banguoğlu yıllarca önce millî eğitim bakanıydı da oradan hatırlıyoruz.

Onca hocamızın adları arasında sadece birini yadırgadım, daha doğrusu o ad işittiğim veya bir yerlerde okuduğum bir ad değildi. *Rahmeti Arat*... Devam karnesine ise ön adını, Reşid'i yazmadığımızı göre panoda da eksik yazılmış olmalı. Okulumuz açılmasından iki ay kadar önce vefat etmese idi belki de Mecdut Mansuroğlu'nun adı daha çok ilgimizi çekecekti.

ORD. PROF. DR. REŞİD RAHMETİ ARAT İLE TANIŞIYORUZ

Adlarımız üzerine birkaç kitabımız bulunuyor, öncelikle duyurmak isteriz. Adlarımıza olan ilgimizin tarihi de çok eskilere dayanmaktadır. Ahmet ile Mehmet'in, Ayşe ile Fatma'nın bolca konulduğu bir dönemde Nurtop, Mualla, Güngör, Özden gibi günümüzde hiç de yadırgamadığımız adlar ilgimizi çekiyordu. Bu adların sahipleri bizim ilkokuldan sınıf arkadaşlarımızdı. Ancak camekândaki program sayfalarında gördüğümüz *Rahmeti* adı da bizim ilgi alanımıza düşüverdi. Yıllarca değişik ortamlarda *rahmetli* diye bir kelimeyi okur veya işitiriz ama *Rahmeti*'yi ilk defa bir ad, hem de bir üniversite hocasının adı olarak görüyorduk.

İlk hafta hangi hocamızın dersine girdik, hatırlamıyoruz. Çünkü derslerimizin bir bölümünü zemin katındaki amfilerde işlemeye başlamıştık. Belki ikinci hafta idi. Rahmeti Bey'in ders saatini öğrenmiştik: Pazartesi günü 11.00-11.50 arası... Sınıfımız koridordaki düz ayak olan büyükçe bir oda idi. Kapının devamındaki kısa duvarda bir tahta bulunuyordu. O tahtanın önünde ise bir masa bir de sandalye ötesi bir şey vardı. Ve odamızın kalan üç yönü kocaman kocaman üç masa ile doldurulmuştu. Masaların etrafı ise taburelerle doluydu. Sıra düzeni olmadığı için isteyen istediği yere oturabiliyordu.. İlerleyen haftalarda bu taburelerin yetememesini ise yeri gelince anlatacağız.

Hocamızın ilk derslerinin konusunu hatırlamakta zorluk çekiyorum. Ancak bu iki seçenekten birinin ön geçmesi gerekiyor:

Polise sormak mı. polisten sormak mı.

Hayvanatning tilini ürgengen kişi.

İlki üzerinde bir süre görüşler ileri sürüldü. Arkadaşlarımız kendilerince doğru olanını savunma yoluna gitmişlerdi. Daha sonra öğreneceğimiz üzere bu soru bölümümüz ilk sınıflarının ilk sorularında biri imiş. O yılın üst sınıflarındaki *abla* ve *ağabeyler* böyle bir ipucu vermişlerdi.

Hocamızın bir mümessili vardı da adını da kendileri koymuştu: *Çavuş*! Bu *çavuş* atamasının da şöyle bir hatırası var. U masalarımızda hocamıza en yakın konumda oturanların en dikkatli öğrenciler olduğunu söylemeliyiz. Hocamız ilerleyen günlerde tahtaya bir şeyler yazılacaksa, '*Çavuş*...' deyince ilgili arkadaşımız yerinden kalkıp tahtanın başına geçecekti. Bu *çavuş* seçiminde hocamızın belki de not tutan, merakla soru soran arkadaşımızın rolü de vardır. Sınıfımızın *Çavuş*'u Naşide Aldemir adlı arkadaşımızdı.

Hocamızın bir ders sonu kapıdan çıkmadan önceki bir *çavuş* olayı:

"Çavuş, odama gel de vereceğim kâğıtları arkadaşlarına dağıtiver."

En arkada, âdeta bir köşe diyebileceğimiz ortamda oturan arkadaşlarımız da heyecanlanmışlardı. Acaba Çavuş neyi getirip de dağıtacaktı?

Arkadaşımızla birlikte hocamızın peşine takılanlar mı dersiniz, sınıfta sakince bekleyenler mi dersiniz... Kalabalık bir koridor ve elektrik ışıklarıyla aydınlatılmış bir ortam...

Bizim kuşak *teksir* kelimesini pek bilmezdi. Meğer o günler için işe yarayan bir çoğaltma makinesinde çoğaltılan kâğıtlara verilen ad imiş. Hocamız da o makineyle çoğaltılmış bir tomar kâğıdı Çavuşumuza vermiş. Öğle arasına geçildiği bir sırada hepimizin elinde pek de iyi kopya olmayan o metin ulaştırılıverdi.

Başladık ilkökul çocuklarının okumasına benzer sesler çıkarmaya: *Hayvanatning tilini ürgengen kişi...* Tarancı Türklerinden alınmış bir metin. Ancak hepimizin kafasında böyle bir Türk topluluğundan çok birkaç yıl önce kaybettiğimiz ünlü şairimiz Cahit Sıtkı'nın soyadı var.

Bu metni hangi ders başlığı altında inceleyeceğiz acaba? O yıl Dr. Muharrem Ergin *Türk Dil Bilgisi* (Türkçe Gramer) dersimize giriyordu. Biz lise mezunlarının akıllarında Mithat Sadullah Sander, Beşir Göğüş veya Kemal Demir gibi adlar âdeta dil bilgisi kavramıyla örtüşmüş gibiydi. Rahmeti Bey'in dersinin adı ise, yukarıda başka bir vesileyle andığımız derslerin arasında yer alıyordu: *Mukayeseli Dil Araştırmaları*.

Rahmeti Bey karatahtanın önündeki büyükçe masanın pencereden taraf köşesine ilişiverirdi. Daha çok bir konuya açıklık getirirken, biz öğrencilerine daha yakın olabilmek için böyle bir oturuşu sergilerdi. Bazen de bu oturuşunu bacak bacak üstüne atarak gerçekleştirirdi.

Bir süre sonra ellerimizde birer küçük kitapçık... Cep kitaplarından biraz daha küçük ve tam 64 sayfa... Yani kitapçılık diliyle dört forma... Adı mı? *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Devam Karnesi...* Fakülte Matbaası'nda 1960 yılında basılmış. Bu karnenin hemen doldurulması gereken o kadar çok yeri vardı ki... Ancak doldurulmasının da bir kuralı olmalıydı. İşte o kurallar: Bölümümüzün adı *sertifika* olan iki ana ders grubu varmış. *Türk Dili* ve *Türk Edebiyatı*. Ancak Fakülteden mezun olmamız için dört sertifika almalıymışız. O hâlde biz kardeş bölümlerden iki sertifika almalıyız. Tatlı tatlı düşündükten sonra bizim üçüncü ve dördüncü sertifikalarımız *Yeni Çağ Tarihi* ve *İran Dili ve Edebiyat* oluverdi. Karnemizin ilk dört sertifika bölümlerini bu adlarla doldurduk ve her birinin altına da hoca ve ders adlarını yazdık. Ama bölüm dersleriyle kardeş derslerinin saatleri çakışıyor, onlara yeterince katılamıyorduk.

Bir sabah Fakülteye geldik ki üst sınıftaki arkadaşlarımız bizleri durdurarak bilgilendirdiler: "Fakültede boykot başlattık, sertifika adaletsizliğinin giderilmesini istiyoruz." Ertesi günkü bazı İstanbul gazetelerinin birinci sayfalarında bizim boykot haber olarak yer almıştı, hem de boş bir amfi fotoğrafıyla... Derken bir süre sonra üniversitenin yetkilileri toplanmış, sertifika adaletsizliğini sona erdirmişti. Bizim dil ve edebiyat sertifikaları da ikiye bölünmüştü: *Umumi Türk Dili*, *Türkiye Türkçesi*, *Eski Türk Edebiyatı* ve *Yeni Türk Edebiyatı*. Bu değişikliklerin sonucu olarak karnemizin sayfaları da oldukça karışmıştı. Bıraktığımız iki kardeş sertifikanın yerine bizim yeni sertifikaların adlarını alarak yolumuza devam ettik.

Bizim karnemiz Prof. Arat'ın imzası açısından son derece şanslı... Dört yıl boyunca kendilerinden ders alanlar sadece kendileriyle bitirme tezi hazırlayanlar. Yani; Nadire, Atilla ve Saim Sakaoğlu... Atilla da son iki imza günlerinde okula hiç uğramadığı için biz iki öğrencinin karneleri daha şanslı. Ancak, bölüm derslerimizden alacağımız sertifika sayısı ikiden dörde çıkarıldığı için, ilk iki imzamız öbür dil sertifikasının sayfalarında kalmıştı. Ama son altı imza birer inci tanesi gibi arka arkaya gelerek sayfamızı süslüyordu. Ne yazık ki bu şanslı sayfanın numarasını veremiyoruz, çünkü sayfalar nu-ma-ra-sız!

Yıllar ilerleyince öğretim hayatımızın akışına ayak uydurmaya başladık. Diploma alabilmek için dört sertifikanın birinden bitirme tezi hazırlamamız gerekiyormuş. Seçeceğimiz sertifika bize bırakılmış. Meğer Prof. Arat'tan tez almak her babayığının harcı değilmiş. Hatta bazı arkadaşlarımız ilk üç sertifika arasına *Umumî Türk Dili*'ni almaz, başka bölümlerden dördüncü sertifikayı tamamlarlarmış. Bu alanda en ilgili sertifika Beşerî Coğrafya imiş.

Bu araya bir olayı daha sıkıştırmak istiyoruz. Bizim derslerin başlamasından bir süre sonra açıkta kalan lise mezunlarının aileleri Beyazıt Meydanı'nda çadır kurup hak aramaya başladılar. İstekleri, kontenjanların artırılması, fakültelere ve bölümlere yeni öğrencilerin alınması. Üç dört hafta geçti geçmedi, ailelerin istekleri uygun bulundu ve bu gelişmenin sonucunda bizim sınıfa, sayılarını kesin olarak hatırlamıyoruz ama 15-20 kadar daha öğrenci kaydı yapılmış. Artık Arat Bey'in dersleri için tabureler yetmiyor, odamıza bir yerlerden tabure taşınıyordu. Hatta Osmanlıca dersleri yeni arkadaşlarımız için özel hızlandırılmış ek çalışmalarla takviye edilir hâle getirilmişti.

İşte bu kalabalık sınıftan Prof. Arat'tan tez alma cesaretini gösterenler: Nadire Saltık, Atilla Özkırmı ve Saim Sakaoğlu. Öğrencilerin tez aldıkları sertifikanın dersleri sekiz yarı yıl sürerdi. Biz ilk üç sertifikamızı (Yeni Türk Edebiyatı, Türkiye Türkçesi ve Eski Türk Edebiyatı) üçüncü yılın tamamlanmasından sonra sıra ile vermiş ve bütün gücümüzle tezli dersimize eğilmiştik.

Umumi Türk Dili sertifikasının bir öğretim üyesi vardı: Ord. Prof. Dr. Reşid Rahmeti Arat... Dr. Muharrem Ergin ise daha doçent olmamıştı. Rahmeti Bey'in alt sınıflardaki derslerinin arasında biz üç tezli öğrencisi için de programda yer veriliyordu. Artık biz cesur üçlü (Saltuk, Özkırmı ve Sakaoğlu) bu ünlü bilginin odasında ders işleyecektik. Ne gezer... Üçümüzün bir araya geldiği asla gerçekleşmedi. Özkırmı o dönemde Yenikapı semtinde gelişen öğrenci topluluklarından birine katılmış, derslerimize gelmiyordu. Saltık arkadaşımız da karşı (Kadıköy) tarafta oturuyordu da neresinde oturuyordu, bilmiyorduk. Onu da derslerimizde pek az görmüşlüğümüz vardı. Kısaca Prof. Arat ve tek öğrencisi Sakaoğlu...

Rahmeti Bey bir dersimizin hemen başında bize bir görev verdi:

“Saim, öğrenci işlerine git. Benim gönderdiğimi söyle. Bu Özkırmı'nın adresini öğren. Sonra da, evine haber ver. Derslerimize gelsin,”

Adresi öğrendik, Yenikapı'ya inip Sirkeci-Halkalı trenine binip Samatya'da indik. Sora sora Bağdat bulunur ya, biz de arkadaşımızın evini bulduk. Ancak evden ses gelmedi. Dememiz o ki ne kapı açıldı, ne de pencereden birileri başını uzattı. Yanımda getirdiğim bir kâğıda durumu yazıp kapının güvenli bir yerine iliştim. Görev tamamlandı. Öbür hafta durumu Prof. Arat'a ilettim ama sonuç sıfır... Biz mezun oluncaya kadar geçen süre içinde Atilla'yı hiç görmedik. Nitekim tez listelerinden öğrendiğimize göre o, hocamızın vefatından sonra 1968 yılında tezini hazırlayıp mezun olmuş.

Görüleceği üzere Arat Hocamız öğrencisinin durumuyla yakından ilgileniyor, öğreniminin tamamlanması için çaba sarf ediyordu.

Yine bir pazartesi... Saat 11.00... Hocamızın odasındayız. Bugün bizim için önemli bir gün. Tezli öğrencilerin üçte ikisinin devamsız olduğu bir dönemde bir de bizim iki hafta izin istememiz söz konusu.

Fakülteye kaydolduktan bir süre sonra öğrenmiştik ki İstanbul'da bir Yüksek Öğretmen Okulu varmış. Semtinden ötürü adının önünde bir de Çapa adı yer alıyormuş. Meğer bu okul Fen ve Edebiyat Fakültelerinde kayıtlı olan başarılı öğrencileri özel bir sınavla kabul ediyormuş. Biz de ikinci yarıyılımda başarılı bir sınavdan sonra bu güzel okulun öğrencileri arasında yer almıştık. Okulumuz Millî Eğitim Bakanlığının ilgili birimine bağlı idi. Pek çok zorunlu ihtiyacımız bu okulumuzca karşılanıyordu. Bütün öğrenciler yatılı idi. Bu okulumuzun, diğer öğretmen okullarında olduğu gibi bir özelliği daha vardı: Her ders yılının içinde, arzu eden öğrencileri bir yurt içi gezisine götürüyorlardı. Biz de önceki yılların gezilerine katılmıştık. Ancak bizden bir yıl önceki arkadaşlarımız devletin verdiği maddi desteğe kendileri de katkı sağlayarak bir Avrupa gezisine katılmışlardı. Bizim dönemimiz de böyle bir istekte bulundu. İşte biz de bu geziye katılabilmek için Prof. Arat'tan iki haftalık 'kaçamak' izni isteyecektik. Ezile büzüle derdimizi dile getirdik. Kendisi de gençliğinde Almanya'da eğitim görmüştü. İlk cümlesi şu olmuştu:

“Demek ki bu devlet üniversite öğrencilerini Avrupa'ya gezmeye götürecek kadar zengin...”

Arkasından kendi gençlik yıllarından süzülen öğütlerini sıralamıştı. Onlardan biri bizim için son derece ilgi çekici gelmişti:

“Girebilirsen yemek yediğin bir lokantanın mutfak bölümüne gir ve oraya gör...”

Topluca geziyorduk, mutfağına girebileceğimiz bir lokantaya da gidememiştik, Ama tam 21 yıl sonra New York'ta katıldığımız *Second Turkish World Conference* günlerinde (03-06 Haziran 1991) ünlü bir otelin mutfağına yanlışlıkla basılan bir asansör düğmesinin desteğiyle (!) girme şansını yakalamıştık. Ancak kimseler

bizim orada olduğumuzu fark etmemişti. Çabukça etrafı gözden geçirmiş, bu sefer doğru düğmeye basarak yukarıya çıkmıştık. Elbette aklımıza ilk gelen merhum Arat Hocamız olmuştur.

Bilmem sizler hocalarınızın kılık kıyafetlerine, giyim kuşamlarına dikkat eder, onları değerlendirir miydiniz? Biz pek değerlendirme yoluna gitmemiştik. Ama Arat Hocamızın bir özelliğinin gözlerden kaçmasının imkânı yoktu. Yılını tam olarak söyleyemeyeceğim ama 1962 veya 1963 olabilir. O yıl değişik ortamlarda gördüğüm bir erkek modası hayli ilgi çekici idi. Palto yerine geçecek olan bir üstlük... Ama ne sonradan yaygınlaşacak olan bir kaban ne de geleneksel uzunluktaki bir palto. O şarkıdaki gibi 'İşte öyle bir şey...' Ama daha ilgi çekici tarafı bu kıyafeti tamamlayan şapkası idi. Öyle hocalarımızı fötr türü şapka ile gördüğümüzü pek hatırlamıyoruz ama belki de onların okula gelişi ve gidiş saatlerinde görmediğimiz için olabilir.

Hiç unutmayacağımız bir otobüs durağı hatırası... Bütün öğrencilerin zorunlu olarak gireceği bir yabancı dil sınavı vardı. Girdiniz, geçtiniz, tamam. Ancak kalırsanız zorunlu olarak yabancı dil derslerine gireceksiniz. Bu dersler de daha çok 17.00'den sonra oluyordu. Hatta farklı okulların salonlarında da olduğunu da hatırlıyoruz. İşte böyle bir dersten çıktık, okulun karşısındaki durağa gelip L 2'yi beklemeye başladık. Amaç, arkadaşları uğurlamak... O da ne? Prof. Caferoğlu Hocamız da durakta... O da aynı otobüsü bekliyor gibi... Ama doğrusu başında şapkası var mıydı, hatırlamıyorum.

Prof. Arat'ın şapkası, benim şapka belgime göre fötr denilen türün biraz küçültülmüş ve yanlardan bastırılmış şekli gibi idi. Ama asıl özelliği şapkanın sağ dışına iliştirilmiş özel bir tüyünün olması idi. Bize göre şapkaya havayı veren de o tüyü idi. Belki o yılların yerli filmlerinde o tür şapkayı giyen oyuncular da görülebilir.

Hocamızdan bitirme tezimizi alınca konu belirlememize sıra gelmişti. Hocamız bize 'pat' diye bir konu vermedi. Aylarca kütüphane kütüphane dolaşarak yazma aramaya başladık. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nin yanında ağırlıklı olarak Ayasofya Müzesi'nin içinde bulunan kütüphanede zaman geçirmeye başladık. Bu kütüphane, Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferinden dönüşte getirdiği kitaplardan oluşuyordu.

Haziran 1963'te Yeni Türk Edebiyatı, Eylül 1963'te Türkiye Türkçesi, Şubat 1964'te de Eski Türk Edebiyatı sertifikalarını vererek son düzlüğe çıktık. Hedefte tezimizin sertifikası olan Umumî Türk Dili var. Temmuz 1963'ten itibaren son sınıf adayı olduğumuz için tez hazırlıklarımızı yerinde ve hocalarımızın yanında yürütebilmemiz açısından İstanbul'da kalmamızı gerekli kılıyordu. Öyle de oldu. Şubat 64'ten sonra ise bütün çalışma gücümü tezime veriyordum. O yaz da İstanbul'da kalıyorduk.

Bu arada Prof. Arat Hocamız bize nihayet bir konu verdi. İşte tezimizin bilimsel künyesi: *Ebû'l-Leys Semerkandî'nin Kitâbü'l-Mukaddimetü Fi's-Salât Adlı Eseri Üzerine Bir Gramer Denemesi / Metin-Gramer-İndeks, 1964-1965, VI+173 s., T 659*. Bu eserin Ayasofya Kütüphanesi'nde tam dört ayrı yazması vardı. Ve biz edisyon kritik yaparak ortak bir metin oluşturacak ve onun üzerinde dil çalışması gerçekleştirecektik. Ayrıca bu yazmalardan biri de Türk asıllı Polonyalı Türkolog ve şarkiyatçı Prof. Dr. Ananiasz Zajaczkowski, (1903-1970) ülkesinde (Varşova 1962) yayımlamıştı. Çağaloğlu'ndan aldığımız büyük boy kareli kâğıtların üzerine edisyon kiritik yapmaya başlamıştık. Yapılan iş zor değildi ama çok zamanımızı alıyordu.

Hocamızın bitirme tezi verdiği ama ömrü vefa etmediği için tamamlandığını göremediği diğer iki tezi de kısaca hatırlatmak isteriz:

Nadire Saltık, *Berke Fakih'in İrşâdü'l-Mülûk Ve's-Selâtin Adlı Eseri Üzerinde Bir Gramer Denemesi / Metin-Gramer-İndeks, 1965: III + 170 s., T 663*.

Atilla Özkırımlı, *Çağatayca Metinler Üzerinde Bir İndeks Denemesi, 1967-68, 186 s., T 841*.

Tezin teslimi diploma yollarının açılması demekti. Artık işin sonuna gelmiştik.

Ancak bizim böylesi zor bir alandan tez hazırlamamız arkadaşların gözünde asistanlıkta gözümüzün olduğu şeklinde yorumlanıyordu. Doğrusu böyle bir asistanlık niyetimiz vardı da aranan ortam farklı idi.

Sınıf arkadaşımız ve hemşehrimiz Harun Tolasa ile (1938-1983) daha öğrenciliğimizin ara yıllarında bir karar almıştık: Biz asistan olacağız! Ama nereye? O yıllardaki üniversite sayısının yedi olduğunu yukarıda dile getirmiştik. Ama biz kararlıydık. Nasıl olsa günün birinde Konya’da da bir üniversite açılacak, biz de orada görev alacaktık. Tolasa tez aşamasında zaman kaybetmediği için hemen kur’asını çekip Muğla’da göreve başladı. Biz Tokat’ta iken de Erzurum’da açılan bir Eski Türk Edebiyatı asistanlık kadrosunda bilim dünyasına adımını atmıştı.

Biz ise İstanbul’dan görev yerimiz Tokat’a doğru yola çıkarken valizimizde (galiba o yıllarda bavul diyor-duk) hep dil kitapları yer alıyordu. Dil, ille de dil...

Aileden gelen bir alışkanlığımız var: Her gün mutlaka bir İstanbul gazetesini okuyacağım. O yıllarda gazetelerin sayfa sayısı en fazla altı... Tokat’ta da şu alışkanlığımız sürüyor. O da ne? Bir ilan... Edebiyat Fakültesi Dekanlığından... Ancak önünde üniversite adı yok. Çünkü ülkemizdeki kardeş üç fakültenin adları farklı: Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi (Ankara), Fen-Edebiyat Fakültesi (Erzurum) ve Edebiyat Fakültesi (İstanbul). İlanda üniversite adına gerek var mı ki?

İlan bir kadro için ve bizim alanımızla ilgili: Umumi Türk Dili... Bu dalın başkanı, bitirme tezimizde son imzayı atan hocamız Prof. Dr. Muharrem Ergin Bey... O akşam hocamızı ev telefonundan arıyoruz, ilandan söz ediyoruz. Şöyle güzel ve anlamlı bir cevap alıyoruz:

“Saim. Kardeşim... Bu kadro Kemal Ağabeyiniz için verildi... Sizin için daha sonrası olabilir...”

Elbette öyle olmalıydı. Biz daha bitirme tezimizle uğraşırken ağabeyimiz doktora tezi üzerinde çalışıyordu. Hocamıza teşekkür edip saygılarımızı sunarak konuyu noktalamıştık. Doğrusu da bu idi.

Bir gün Erzurum’dan bir haber: Atatürk Üniversitesi asistan alacaktı! Başvurduk. Bölümün yeni mezunlarıyla birlikte kırk kadar aday sınava girdik. Sonuçta kazanan beş kişiden dördü dilci... Dil alanında çalışmak istiyor: Ahmet Bican Ercilasun, Nuri Yüce, Turgut Günay ve Saim Sakaoğlu... Ancak yönetim bu dört ahbap çavuştan birinin halk edebiyatını seçmesini arzu ediyor. Üzerinde durulan arkadaşımız ise bu konuya pek sıcak bakmıyor. Özet olarak ben Asistan Tolasa ile yönetime bir haber gönderiyorum: Bilimse bilim istenilen her alanda yapılır. Sevimsiz olaylar yaratıp ömür boyu sıkıntı yaşamaktansa ben dalımı değiştirebilirim. Denizler dalgalandıktan sonra durulmuştu.

Hocamızın evi Fakültemize çok yakındı, belki de hocalarımız arasında evi en yakın olanı, hatta araca gerek kalmadan Fakültemize ulaşabilen tek hocamızdı. Fakültemizin Laleli tarafındaki köşesinin tam karşısında Migros mağazası vardı. Oradan aşağıya doğru yönelince sağ kolunuzdaki ilk iki sokaktan biri hocamızın evinin olduğu sokaktı. Dördüncü kat... Asansör daha oralara kadar gelmemiş. İlk çıkışımızda fark etmiştik ki hocamız bu dört katı bir solukta çıkamıyordu. Nitekim kendileri önde, ben arkada çıkıyorduk. Yolun yarısına gelince merdiven kavşağındaki boşlukta bir tabure bulunuyordu. Arat Bey o tabureye ilişerek oturuverdi. Bize de devam etmemizi söylediyse de pek oralı olmadık, yavaşın da yavaşı bir tempo ile merdivenleri tırmanmaya devam ettik. Bir süre sonra hocamız arkamızdan geldi ve kapısının önünde bir araya geldik.

Eşi Rabia Hanım evdeydi. Bizi o karşıladı. Benim gelişim beklenmiyordu. Anadolu söyleyişiyle, Allah ne verdiyse birlikte yedik.

Haftalar, aylar gelip geçiyordu. Hocamızla Türkiyat Enstitüsündeki çalışma biriminde buluşuyor, hazırlıklarımızı gösterdikten sonra uyarılarını alıp gidiyorduk. Bazı günlerde, özellikle cumartesi günlerinin öğle sonlarında bilgisi dâhilinde evine uğruyor, görüşlerini alıp ayrılıyorduk. Bu buluşmalar bazen Fakülteodasında da gerçekleşiyordu.

Fakülteye uğrayıp gelip gelmediğini öğrenmeye çalışırken hocamızın hastalanıp Cerrahpaşa Hastanesi’ne kaldırıldığını öğrendik. Hastanenin yerini üç aşağı beş yukarı biliyoruz ama nasıl gideceğimi, kaç numaralı otobüsün bizi oraya götüreceğini bilmiyorduk. Öğrenir öğrenmez de soluğu hocamın odasında aldık. Her

ziyaret gününde sürekli olarak hocamızın yanında oluyorduk. Tatil olduğu için İstanbul'da kalan öğrencilerinin sayısı pek azdı, onlar da hocamızın hastalığından haberdar değildi.

Kasım 1964 başında İstanbul Üniversitesi yeni öğretim yılına başlamıştı. Bizim, fakülte ile pek ilgimiz kalmamıştı. Ancak tezimizi teslim edip son sınava girme hakkını elde edebilirsek oraya geliş gidişlerimiz artacaktı. Bu arada hocamızın bize göre alt sınıfta olup da kendisinden tez almak isteyenler var mıydı, kaç kişilerdi, bilmiyoruz. Çünkü onlar da bizim gibi hocamızla baş başa ders işleme şansını yakalayacaklardı. 30 Kasım 1964 Pazartesi günü okuluma uğramış, gelmiş olabileceğini düşünerek Rahmeti Bey'i beklemeye başlamıştım. Bölüm koridorundaki telaşlı koşuşturmalardan öğreniyoruz ki hocamız bir gün önce, 29 Kasım 1964 Pazar günü evinde vefat etmiş. Artık taburede dinlenme, hastanede şifa arama aşamaları sona ermiş, hocamız ebedî uykusuna dalmıştı.

Cenaze namazı Beyazıt Camii'nde kılınmıştı. Büyük bir kalabalık vardı. Öğrencilerimiz arasında ağlayanlar vardı. Namazının ardından Üniversitenin merkez binasında tören yapıldı. Oraya katıldık. Çok duygulandırıcı konuşmalar yapıldı. O alandaki en son tezli öğrencisi bizdik. Tez arkadaşlarımızdan Nadire Hanım ile Atilla Bey yoklardı. Belki de duymamış olabilirlerdi.

Bir devir kapanıyordu. Hocamız, arkasında geleceğin bilginlerini bırakıp gitmişti. İlk asistanlarından Muharrem Ergin (1923-1995) doktor (1954), doçent (1962) ve profesör (1971) unvanlarını almıştı.. Ali Fehmi Karamanlioğlu (1932-1973) doktor (1959) ve doçent (1968) olmuştu ve genç yaşta aramızdan ayrılmıştı. Bizim lisans tezimizin heyecanlı günlerinde doktora çalışmasını yakından izlediğimiz Kemal Eraslan (1930-2018) doktor (1970), doçent (1975) ve profesör (1988) olmuştu. Uzun gelecekte eserlerine sahip çıkacak olan Osman Fikri Sertkaya ise Hocamızın vefat ettiği günlerde Bölümümüzün yeni öğrencileri arasında idi.

Prof. Arat'ın odasında tek öğrenci olarak ders yaptığımız günlerde ders dışı konulara da eğildik. Bunlar arasında; edebiyat, kültür, sanat ve günün önemli olayları da yer alırdı. Bu arada sözü edilen konulardan birinin bizim lise öğrenciliğimizin son yılında üç arkadaşımızla birlikte bir kültür ve edebiyat ağırlık çıkar-dığımız *Özlem* dergisi olduğunu söylemeliyiz. Derginin düzeltme işlerinin tarafımdan yapıldığını da dile getirmiştik.

Hocamız, sağlıklı olduğu günlerin birinde bana bir ödev/görev vermişti. Kendisinin en önemli çalışmalarından biri olan *Eski Türk Şiiri* adlı kitabının basımevinden gelen üçüncü düzeltmelerinin bir bölümün tarafımdan yapılmasını istemesi idi. O, bizim dergiciliğimizi hatırlatarak bu işi yapabileceğimizi söylemişti. Bize verilen sayfaları dergiciliğimizden geçen, eskilerin *musahhih* dedikleri işi üstlenmiş olmuştuk.

Hocamın vefatından sonra biri tek başımıza olmak üzere iki ayrı konferans verdiğimiz de anmalıyız. Bunlardan ilki, üyesi bulunduğumuz Türk Dil Kurumunun yıllık konferansları dizisinde yer alıyordu: *Ölümünün 40. Yılında Ord. Prof. Dr. Reşit Rahmeti Arat, Türk Dil Kurumu, 20.12.2004*. Bu konferansımızın metni Kurumun aylık *Türk Dili* dergisinde aynı adla yayımlanmıştır: *Türk Dili*, 88 (636), Aralık 2004, 739-754.

İkinci konuşmamız. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü'nün düzenlediği, *Reşit Rahmeti Arat'ın 50. Ölüm Yıldönümü (29 Kasım 1964-29 Kasım 2014)* konulu toplantıdır: *Reşit Rahmeti Arat Günü*. Biz orada, *Reşit Rahmeti Arat'ın Özgeçmişi* konulu bir konuşma yaparken diğer konuşmacılar ise Prof. Dr. Dursun Yıldırım, Prof. Dr. Kemal Eraslan, Doç. Dr. Ferruh Ağca, Doç. Dr. Bülent Gül, Prof. Dr. Mustafa Öner idi.

Dergimizin 100. sayısını hatırlarken o güzel ve tarihî binamızla olan bağımızı da birkaç çizgiyle sunmak isteriz.

Prof. Arat 1940-1950 yılları arasında Türkiyat Enstitüsünün müdürlüğünü üstlenmişti. Biz o yıllarda daha ilk ve ortaokul yıllarımızı yaşıyorduk.

Prof. İz hocamız bizim sınıfımıza birinci ve üçüncü sınıflarda dersimize gelmişti. Bu dersimizden birinin adı *XV. Asır Metinleri Üzerine Çalışma* idi de derslerimizi galiba pazartesi günleri Türkiyat Enstitüsündeki,

pek de büyük olmayan bir odada işliyorduk. Hatırladığımız kadarıyla bizim mezuniyet dönemimizde Prof. İz Türkiyat Enstitüsü Müdürlüğünü yürütüyordu.

Hangi hocamızın tavsiye ettiğini hatırlamakta zorluk çekiyoruz. Denilmişti ki, 'Azerbaycan ve Çağatay edebiyatları ile ilgili olarak İslam Ansiklopedisi'ndeki ilgili maddeler okunulacak!' Maddeler de madde idi hani... Bu maddelerle tanışmak için de Enstitünün merdivenlerini tırmanmıştık.

Bazen hocalarımızdan birinin ders anlatımı sırasında aldığımız notlarda adı geçen kitap ve makalelere ulaşmak da yine Enstitümüzün raflarıyla tanışmamızla gerçekleşecekti.

Derken Prof. Arat'tan tez almışız. Hocamız *İslam Ansiklopedi* ile önemli bir görevi üstlenmiş ve daha çok Enstitümüzde bulunuyor. Bitirme tezimizi zaman zaman hocamızla Türkiyat Enstitüsünde gözden geçiriyorduk.

Galiba son gidişlerimiz... Artık Atatürk Üniversitesinde, kaderin cilvesi sonucu Türk halk edebiyatı asistanı olarak görev başındayız. Saha çalışmalarımızı tamamlamışız, Gümüşhane ilimizden derlediğimiz masallarımızın benzerlerini arıyor, karşılaştırmalı olarak değerlendirilmeleri yapmayı üstleniyoruz. Gerçi Bölümümüzde doğrudan halk edebiyatı, hatta masallarımızla ilgili çalışmalar yoktu ama Prof. Caferoğlu'nun ağız araştırmalarında bol bol masal metinlerine ulaşabiliyorduk.

İncelediğimiz pek çok ağız konulu tezin 16 tanesinden yararlanmış ve bu konuyu doktora tezimizde özel bir başlık altında dile getirmiştik. Bu tezleri hazırlayanlardan birkaç meslektaşımızın adını hatırlatmak isteriz: Hikmet Akın, Nazik Erik, Sevgi Kalyoncuoğlu (sınıf arkadaşımız), Nuri Yüce, vd.

Dördüncü kattaki dershanemizi havalandırmak için pencerelerimizi açtığımız zaman hemen aşağıda Türkiyat Enstitüsünün tarihî binasını görüyorduk. O dershaneye bir daha çıkıp bütün pencereleri açıp aşağıya bakmayı ne kadar arzu ediyoruz ki... Aynı sınıfı paylaştığımız eli kalem tutan ancak bir kısmı aramızda olmayan arkadaşlarımızla; Prof. Dr. Harun Tolasa, Atilla Özkırımlı, Sabahat Emir, Erhan Tıgılı, İmral Müberra Önal, Prof. Dr. Tuncer Gülensoy, Nevhis Gülmeden, Ayla Ağabegüm, İsmail Eren, Ülkü Ürek, vd. ile hep birlikte...

Yazar Bilgileri
Author Details

Saim Sakaoğlu (Prof. Dr.)

¹ Emekli Öğretim Üyesi, Konya, Türkiye

0000-0001-5325-1397

 saimsakaoglu42@gmail.com

